

Andreas Kollender

Agent Kolbe

Špionážní román
o lidskosti
v nelidské době

KNIHA ZLIN

*... pak si uvědomíte, že jste připravený nést jakékoliv riziko,
bez ohledu na to, co při tom vyjde najevo...*

Edward Snowden

1

Úkryt

Někde ve Švýcarsku,
pár let od konce druhé světové války

Když se snaží napsat, co se tenkrát stalo, začíná jedním jménem. Marlene. Když jej vysloví, jazyk mu zavibruje v ústech. Mar – le – ne.

Nikdy nezačíná jinak. Když se do toho německého pekla v roce 1939 vrátil, neznali se. Trvalo roky, než poprvé uslyšel její hlas. Přes zavřené dveře na ministerstvu zahraničí v Berlíně zněl jasně, úchvatně. Uměla se smát. V této chvíli už ale bylo nebezpečí kolem něj nepřehlédnutelně velké. Chtěl toho všeho Marlene ušetřit. Nezvládl to. I když ji zasvětil mnohem později, začíná psát – protože musí, musí – začíná, je to ona, jejímž jménem celý příběh začíná. Lež, hákové kříže, podvod, přetvářka, smrt a láska. Měl strach z velkých slov: láska a válka, slušnost v barbarských dobách. Velkých slov slyšel v Hitlerově ministerstvu zahraničí dost. Stále reptá na osud. Byla válka, byla láska. Snažil se být slušný. A potom? Co bylo potom?

Dívá se okny, vsazenými hluboko do dřevěných stěn chaty, do zeleného údolí. Na kterém svahu chata stojí, která řeka se pod ní se šuměním vine loukami, je úplně jedno, to nikdo nemusí vědět.

Jde do kuchyně a nalije z termosky do hrníčku kávu. Doušek čerstvého mléka, lžice cukru, zamíchá a podívá se z okna do údolí. Podél řeky vede zpevněná štěrková cesta, nedaleko chaty

pokračuje přes malou lávku, jejíž prkna rachotí, když po nich přejíždí auto.

Od té doby, co se skrývá v chatě, se často dívá z kuchyňského okna ven na silnici. Neví, jestli si pro něj přece jen znovu neprijedou, aby ho umlčeli. V autě, které dorazí dnes, by měl přijet nějaký novinář. Fritzův přítel a důvěrník Eugen Sacher s ním byl několik měsíců ve spojení a Fritze o tom opakovaně informoval. Podle něj je ten novinář seriózní. Už dlouho pátrá po tom, co se tenkrát stalo. Můžeš mu věřit, tvrdil Sacher. Chce totéž, co ty, Fritz. Spravedlnost. Konečně.

Je toho ještě víc, řekl Fritz.

Po krátkém váhání se Eugen Sacher zeptal na temná místa ve Fritzově minulosti, ale Fritz se jako vždy vyhnul odpovědi a pochválil mu jeho nový oblek, elegantní, jako vždycky.

Eugen Sacher je jediný, kdo ví věci, které by si Fritz raději nechal pro sebe. Už dlouho přemýšlí, co musí konečně ven a co si nechá pro sebe. Neklade si stejnou otázku každý? Stal se z něj nejistý, přecitlivělý člověk. Vzdát to, to je ovšem to poslední. Když to člověk vzdá, může rovnou všechno skončit. Podle jiných mužů a žen, kteří udělali totéž co on, byly ve znovupostaveném Berlíně pojmenovány ulice. Jeho sotva někdo zná. Vlastně nikdo. Capa, ještě přísnější stupeň utajení než tajný, šeptají si na chodbách téměř sedm tisíc kilometrů vzdáleného Bílého domu ve Washingtonu, prezident Roosevelt o něm věděl.

Vyjde ven. Kolem chaty je široký pás ušlapané půdy. Sedne si na lavičku pod kuchyňským oknem, pozoruje silnici a zapálí si cigaretu. Kouřit začal během války, nekouří moc, užívá si to. Marlene kouřila. Vždycky se mu tak líbilo, když měla ve stejné ruce, ve které držela sklenici vína, i cigaretu mezi prsty. Ptával se jí, jestli by si mohla rozepnout další knoflíček na halence, a ona to občas udělala, ty její dlouhé prsty, palcem knoflík maličko podebrala, ukazováčkem potáhla látku a knoflík vyklouzl z dírky, Fritz pak položil ruce na Marleniny tváře a zadíval se na ni. Někdy mu ale taky nevyhověla.

Když se mu ten novinář nebude líbit, řekl Sacherovi, pošle ho hned pryč. Opravdu Sacherovi přísahal, že Fritzův úkryt nevyzradí? A není to nějaký utajený psychiatr? Konečně, i to už Sacher jednou zkusil.

Ne, ne, ten ví, jak zacházet se zdroji, odpověděl Sacher.

To tvrdili i jiní, nenechal se odbýt Fritz.

V dálce, tam, kde se silnice vine mezi úbočími, vidí, jak se něco leskne, pohlcuje a znovu odráží sluneční paprsky. Auto se pomalu blíží, přejíždí lávku a zastavuje u odbočky. Dveře řidiče se otevírají, někdo vystupuje a rozhlíží se kolem. Je možné, že se dívá nahoru k chatě. Fritz se ani nepohne, cítí, jak ho do zad tlačí dřevěná fošna. Postava se předklání – v autě sedí ještě někdo. To ale nebylo domluvené. Fritz by si teď mohl hodit na záda neustále sbalený batoh, zamknout chatu a zmizet v horách, ve kterých zná každou pěšinu, každou jeskyni, každý stinný úkryt mezi kořeny stromů. Ať už to byl kdokoliv, bezvýsledně lomcoval dveřmi, možná chatu obešel, nakukoval skrz okna dovnitř a pak zase odjel.

Auto sjede kousek dolů a pak se znovu rozjede nahoru. Zmizí z Fritzova zorného pole za zeleným pahorkem a poté zahne k chatě. Fritz slyší motor a křupání kamínků pod koly. Auto zastaví před zpráchnivělým neudržovaným plotem. Vystoupí středně vysoký muž s kloboukem na hlavě a opře se ramenem o dveře řidiče.

Fritz Kolbe? Jste Fritz Kolbe?

Kdo to chce vědět?

Fritz nemá rád nezdvořáky, ale musí se ovládnout.

Řekl vám o mně Eugen Sacher. Jmenuju se Martin Wegner.

A uvede název novin, pro které pracuje. Známý plátek.

Postarám se o to, aby vás rehabilitovali, pane Kolbe. Jste významný muž.

Jistě. Kdo s vámi ještě přijel?

Fotografka.

Pošlete ji pryč. Ať se neopovažuje fotit. Při vši úctě.

Ubezpečuji vás, že bude fotit jen tehdy, když s tím budete souhlasit. Čestné slovo.

Fritz nemůže tu ženu skrz lesknoucí se čelní sklo vidět, má ale pocit, že zahlédl pohyb hlavy. Muž se skloní a mluví do vozu.

Vystoupí žena s hnědými vlasy staženými dozadu, má na sobě khaki halenku, olivově zelené kalhoty a pevné boty. Někdo, s kým je možné jít na túru. Je prozřetelné, že nechala foťák v autě.

Veronika Hügelová, představí se. Je mi líto, že vám o mně neřekli. Pan Sacher říkal, že vás bude o všem informovat. Asi zapomněl.

Na rozdíl od muže nezůstane stát u auta, odsune nakloněnou branku, dojde k němu a podá mu ruku. Její stisk je pevný a dlouhý.

Eugen Sacher, zatraceně, zakleje. To není nic proti vám, paní Hügelová.

Ten muž je váš skutečný přítel, pane Kolbe, říká Veronika Hügelová. Mimochodem slečna, ne paní.

Fritz si všimne, že se Wegner dívá ženě na záda. Něco takového vždycky zaregistroval. Zpočátku vídával na chodbách ministerstva také většinou jen Marlenina záda, vysoká záda, na kterých se lehce vlnila látka. Má ty mladé lidi pozvat dovnitř? Má jim dovolit překročit práh do své minulosti? Když to teď udělá, asi už nebude cesty zpátky. Brzo už nebude moct dál. Zamžourá do slunce, ucítí na tvářích jeho teplo.

Kávu? zeptá se. Plácne se do stehén.

Takže, dva mladí lidé v mém skromném příbytku. No, vstupte a buďte vítáni.

Zavede je do chaty, která voní suchým dřevem a létem.

Och, vykřikne Veronika Hügelová, taková chata, uvnitř téměř bílá. To je úžasné.

Nabílená vápnem, ne natřená lakem, odvějí Fritz. Pro dřevo je to lepší. Náš válečný byt v Berlíně byl neustále zatemněný. Když je člověk zamilovaný, je to fajn, ale po delší době to člověka drtí.

Když jste přijel poprvé do Bernu, říká Wegner, a propašoval tajné dokumenty proti nacistům – udivilo vás, že i ve Švýcarsku byla zatemněná okna?

Jste dobře připravený, mladý muži.

To já jsem vždycky, pane Kolbe. Fakta. Solidní, jasná fakta. Ano, fakta. Jakou kávu chcete?

Černou s cukrem, odvětlí Veronika Hügelová. Wegner si přeje s mlékem a cukrem.

Fritz nalije kávu.

Fakticky je to černá káva, nebo ne, pane Wegnere? Vidíte, a teď – nasype do šálku lžičku cukru – přidám cukr. A co fakticky vidíte? Černou kávu.

Wegner nereaguje, Veronika Hügelová si kávu zamíchá a otre lžičku o hranu šálku. Možná to teď bylo malinko teatrální, pomyslí si Fritz, malinko jednoduché. Ale není nakonec také jeho minulost „jednoduchá“?

Upekl jsem jablečný koláč, řekne.

V kuchyni vytáhne koláč z trouby, postaví ho na stůl a otevře zásuvku kredence. Vedle nožů a vidliček leží revolver. Fritz ucítí kov a rýhování rukojeti a dolehnou na něj vzpomínky, rachotí jako kamínky, sunoucí se po skalní stěně, skoky v prázdnu a mezičase až k následující události, dalšímu nárazu, možná dva tři krátce po sobě, pak zase dlouhý let a zvláštní stav beztlíže. Od-sune revolver stranou, vezme do ruky kuchyňský nůž a ukrojí široké kousky, jablečný koláč je křehký a sladce voní. Postaví všechno na ták a odnese do světnice.

Veronika Hügelová a Martin Wegner se posadili ke stolu. Slunce prosvítá bočními okny a ozařuje police s knihami a kachlová kamna. Wegner položí na stůl lístečky a tužky. Fritz odloží ták a vyrovná tužky přesně na střed hromádky papírů. Wegner se zašklebí.

Stále ještě úřednické návyky, pane Kolbe?

Fritz se musí sám sobě usmát.

*Nevím. Možná. Měl jsem být ministrem zahraničí! Velvyslan-
cem, minimálně konzulem. Původně. V novém Německu. Já...
zatraceně.*

*Káva, koláč – Fritz si uvědomí, že se vyhýbá hovoru, cítí
znovu ten tlak zírat upřeně z okna a spustit záklopkou, která jej
chrání před okolím a vzpomínkami. Bylo by to docela snadné.
Hügelová a Wegner by to možná hodinu vydrželi a pak by ode-
šli s myšlenkou, že je zralý pro blázinec. Možná je, kdoví. Ale
ovládne se.*

*Jedí koláč a Fritz poslouchá novinky z města. Vidí, jak se oba
mladí lidé připravují, talíře odsunou tiše stranou, Wegner bere
do ruky tužku, Veronika Hügelová udělá z palců a ukazováčků
rámeček a dělá imaginární fotky chaty – a Fritze.*

Už v roce 1943, říká Wegner, se díky vašemu...

*Moment! Fritz vstane, přinese malý glóbus z police a postaví
ho na stůl.*

Ten už toho má hodně za sebou, prohodí Veronika Hügelová.

*Fritz glóbus roztočí, přejíždí prsty přes spoje po pryskyřična-
tém lepidle k jihu.*

Kapské Město, Jihoafrická republika, říká, tam musíme začít.

*Nejsem si jistý, jestli máme tolik času, pane Kolbe. Vlastně
jsme chtěli začít rokem 1943, kdy jste jel poprvé do Bernu.*

*Fritz se na Wegnera podívá a poklepe na Jihoafrickou repub-
liku. Jeho prst najde každou zemi, ve které byl, aniž by se na
zvrásněnou zeměkouli musel podívat.*

*1939, Kapské Město, říká. Víte, jak nádherně modré může být
nebe nad Afrikou?*

*Fritz uklidí talíře ze stolu. Tam, kde slunce ozařuje glóbus, je
den, na opačné straně noc.*

*Už v roce 1935 nebo 1936, říká Fritz, přišlo nařízení, že
musíme v zahradě konzulátu v Kapském Městě vyvěsit vlaku
s hákovým křížem. A kromě toho vyhláška, vyzývající k tomu,
aby se také německá zahraniční zastupitelství vypořádala s ži-*

dovskou otázkou. Ta slabomyslnost nepřicházela pozvolna, ale jako úder blesku z čistého nebe. Zmocňovací zákon. Po jeho vydání už neexistovala žádná zdrženlivost. Od začátku šlo o velikášství. Hysterii. Hloupost.

Fritz ucítí nával toho obrovského, důvěrně známého vzteku. Mohl by praštit talířem o zeď, bouchnout do stolu a křičet. Ovládne se.

Teď nemusíme mluvit o Hitlerovi, holokaustu a válce, řekne Wegner.

Jde o vás, pane Kolbe, řekne Veronika Hügelová. Vy jste si nás, takříkajíc objednal. Přes pana Sachera.

Muselo to mít nějaký vývoj, podotkne Wegner.

Můj vztah k nacistům? Ne. Od začátku jsem je nenáviděl. Propastně.

Na dálku? ptá se Veronika Hügelová.

Z Afriky, odvětví Fritz.

Ale vrátil jste se, poznamená Wegner. Zpátky. Do hitlerovského Německa.

Fritz si zapálí cigaretu. Ano, to ano. Byl jsem naivní. Stejně jako můj nadřízený. To kvůli němu jsem z Afriky odešel. Byla to chyba? Možná. Protože kdybych neodjel...

Americká tajná služba by nikdy neměla takový zdroj, jakým jste pro ni byl, dodá Veronika Hügelová.

Fritz je rád, že to řekla. Dívá se na něj skrz rámeček z prstů, on se usmívá, otáčí obličej doleva, pak doprava a Veronika Hügelová říká: cvak – cvak.

Nestal by se ze mě špion. Nepoznal bych Marlene.

Musíme mluvit o následcích, říká Wegner.

Fritz přitlačí Veronice Hügelové obě ruce na stůl a nechá svou silnou ruku ležet na jejích prstech. Ta si to nechá pár sekund líbit, pak ale prsty zpod jeho ruky vyprostí. Wegner zvedne tužku. Fritz otálí, je zmatený. Je toho moc.

Přece to chcete taky, pane Kolbe, ozve se Veronika Hügelová.

Její vlasy jsou kaštanové s odstínem mědi, stejné, jako měla Marlene.

Pocitově, nevím, jako by Marlene stála vedle mě, když ta prokletá nacistická vlajka padala na nádvoří konzulátu k zemi. Jako by byla u toho, když jsem musel opustit svou malou dcerku.

Oba mladí lidé se na sebe podívají, Veronika Hügelová zvedne obočí jako někdo, kdo slyší něco, co už ví. Fritz se přenesel prostorem a časem do Kapského Města, pod jehož sluncem začala jeho stínová existence. Kdyby tušil, co udělá, kdyby tušil, co z toho všeho vzejde – odjel by? Neví. Glóbus vrhá vejčítý stín na stůl a nepopsané sněhově bílé novinářovy papíry.